

Остоја Раилић*

ЈУ Музеј Републике Српске

Одсјек за историју

Прегледни научни рад

УДК 342.849.2(497.15Прњавор)“1992”

DOI 10.7251/SIC0219121R

ОПШТИНА ПРЊАВОР ОД 18. НОВЕМБРА 1990. ДО 24. МАРТА 1992. ГОДИНЕ

Апстракт: У оквиру временских огредница дефинисаних у наслову рада, а комбинујући хронолошки и тематски приступ, аутор је у раду апострофирао дешавања у прњаворској општини кроз три целине: Избори 18. новембра 1990. године; Осцилације; Прекретница. Локална историја у овом периоду испреплетена је бурним рефлексијама догађаја са савезног и републичког нивоа што је условило да општина Прњавор пређе пут од СФРЈ и СР БиХ до Републике српског народа у БиХ/Српске републике БиХ касније Републике Српске.

Кључне речи: Општина Прњавор, избори, криза, осцилације, прекретница, Република Српска.

---

* ostrailic2@gmail.com

Избори 18. новембра 1990. године

Општина Прњавор налази се у северозападном делу Републике Српске. Са површином од око 631 квадратних километара и просечном надморском висином од 250 метара.¹ Стање на савезном и републичким нивоима власти крајем осамдесетих година најкраће би се могло описати- као криза целокупног система.² У таквој атмосфери и у години одржавања избора започео је процес формирања вишестраначја у СР БиХ.³ На основу законског прописа Скупштина СР БиХ донела је низ подзаконских аката у процесу припреме избора. Крајем октобра објављена је листа кандидата за избор чланова Председништва СР БиХ.⁴ Републичка изборна комисија (РИК) објавила је 8. новембра збирне листе за избор посланика у Вијеће општина и Вијеће грађана Скупштине СР БиХ. Из прњаворске општине кандидати за Вијеће општина били су: М. Малић из СК-СДП-ДСС БиХ, И. Фужинато из СРСЈ и Д. Видић из СДС-а. За Вијеће грађана из општине Прњавор било је 5 кандидата од којих су два, Д. Ђурић и П. Рудоњић, били на листи СДС-а. На листи СРСЈ налазио се М. Клокић. На листи СК-СДП била је П. Кадрибашић а С. Ђуран на листи ДСС-а.⁵

¹ Здравко Недовић, *Прњавор и његова околина* (Добој: Графичар, 1999) 8.

² Dejan Jović, *Razlozi za raspad socijalističke Jugoslavije: kritička analiza postojećih interpretacija, Reč časopis za književnost i kulturu i društvena pitanja*, 62/8 jun (2001): 91-157; V. Petrović, *Raspada SFRJ: Kriza, erozija, rat, Istorija 20. veka 1* (2015): 111-132, 112-114, 117, 119; Isti, *Raspada SFRJ: Paraliza, agonija, rat, Istorija 20. veka 2* (2018): 203-222, 203, 205, 206.

³ Nikola Koljević, *Stvaranje Republike Srpske: dnevnik 1993-1995, Sećanja i svedočenja I-II deo I* priredila M. Koljević (Beograd *Službeni glasnik, Službeni glasnik RS*, 2008) 51-52; *Bosna i Hercegovina u vreme raspada SFRJ: 1990-1992: tematska zbirka dokumenata*, priredio K. Nikolić (Beograd: Institut za savremenu istoriju, Fond za humanitarno pravo, 2011) 11, 13; 3. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 183; Ч. Антић, Н. Кеџмановић, *Историја Републике Српске* (Београд-Бањалука: Недељник, Службени гласник Републике Српске, 2016) 247-248, 256-260; Д. Илић и др, *Република Српска у Одбрамбено-отаџбинском рату. Историјски преглед*, Друго измјењено издање (Бањалука: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица, 2018) 33, 34-35, 36; Ј. Ј. Алексић, *Пут у рат: Пресек политичке ситуације у Босни и Херцеговини између 1990. и пролећа 1992. године*, *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини*, 2 (2018): 125-149, 129-130, 131.

⁴ *Службени лист СР БиХ* 32 (1990) 894-895; N. Koljević, *Stvaranje Republike Srpske*, 53-54; Манојло Миловановић, *Истине и заблуде о рату у Босни и Херцеговини 1992-1995. године* (Бањалука: Удружење дефендолога Републике Српске, 2005) 10, 24.

⁵ *Službeni list SR BiH* 33 (1990) 929, 932-933; *Отаџбина* 2 (1990) 3.

Поред председника Општинску изборну комисију (ОИК) у Прњавору чинили су: секретар, заменици председника и секретара те 5 чланова.⁶Ово тело утврдило је изборне листе и огласило у штампани збирну изборну листу кандидата за избор одборника СО Прњавор.⁷ Кандидате за општинске одборнике имали су три политичка субјекта појединачно. Савез реформских снага Југославије, Српска демократска странка и Странка демократске акције. Четврту изборну листу под називом „*Živjećemo zajedno u Federativnoj Jugoslaviji*“ сачињавало је више политичких субјеката. Демократски социјалистички савез, Савез комуниста БиХ-СДП, Савез социјалистичке омладине-ДС.⁸Прва утврђена изборна листа била је СДА 13. октобра чији носилац је био Ф. Клокић.⁹ Друга утврђена листа, 25. октобра, била је листа кандидата за одборнике СДС-а а њен носилац био је Н. Васић.¹⁰ Сутрадан, 26. октобра проглашена је трећа листа кандидата за одборнике скупштине општине Прњавор. Била је то листа СРСЈ на чијем челу се налазио М. Хрговић.¹¹ Носилац четврте, листе проглашене 27. октобра, „*Živjećemo zajedno u Federativnoj Jugoslaviji*“ био је С. Шушак.¹² ОИК је прво вратио а потом одбио изборну листу општинског огранка странке ХДЗ-а.¹³

На територији општине Прњавор најбоље резултате највећим делом остварили су кандидати националних странака. На подручју прњаворске општине изузетак у односу на резултате на републичком нивоу били су освојени гласови по једног од кандидата за чланове председништва из редова Муслимана и Хрвата. Једини кандидат који је ушао у Вијеће грађана из прњаворске општине био је Д. Ђурић. Други изабрани посланик из

⁶ *Службени гласник општине Прњавор* 2 (1990) 40-41; Исто 6 (1990) 121-122; *Глас* 7. новембар 1990. године број 6.116, 5.

⁷ *Nedjeljni Glas* 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

⁸ Шести број Службеног гласника општине Прњавор завршава са 128. страницом а 8. почиње са 135. страницом док је 7. број нумерисан страницама 1-6. - *Службени гласник општине Прњавор* број 7 (1990) 1-6; *Nedjeljni Glas*, 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

⁹ *Службени гласник општине Прњавор* 7 (1990) 1-2; *Nedjeljni Glas* 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

¹⁰ Исто, 7 (1990) 2-3; *Nedjeljni Glas*, 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

¹¹ Исто, 7 (1990) 3-4; *Nedjeljni Glas*, 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

¹² Исто, 7 (1990) 5-6; *Nedjeljni Glas*, 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.119, 18.

¹³ *Nedjeljni Glas* 10. и 11. новембар 1990. год. бр. 6.128, 2.

општине Прњавор био је Д. Видић у Вијеће општина.¹⁴ Приговор на изборни процес упутио је општински комитет СК-СДП.¹⁵ Извештај о резултатима избора за одборнике СО Прњавор ОИК је усвојио 23. новембра 1990. године. Од уписаних 33.169 бирача гласало је 25.276. Поред 37 одборника СДС-а у СО Прњавор било је по 6 одборника СДА и СРСЈ, те 11 одборника са листе „Žивјећемо заједно у Федеративној Југославији“. Били су то први изабрани одборници локалног вишестраначког парламента у Прњавору након вишедеценијске једнопартијске власти.¹⁶ Процес формирања власти на републичком нивоу од стране три победничке националне странке почео јенакон нешто мало више од месец дана од одржавања избора.¹⁷ У прњаворској општини овај процес започео је неколико дана пре истог на републичком нивоу. Конститутивна седница Скуштине општине Прњавор одржана је 14. децембра. За председника СО Прњавор изабран је дипломирани економиста из Штрбаца Н. Васић, директор Превозничког предузећа „Прњавор-експрес“. За председника Извршног одбора СО Прњавор изабран је Р. Радивојевић.¹⁸

¹⁴ Новински извештаји су, разумљиво, неколико дана после избора располагали подацима о нешто мањем броју гласова по кандидатима. – *Службени лист СР БиХ* број 42 (1990) 1257; *Глас*, 21. новембар 1990. год. бр. 6.128, 4; Исто, 22. новембар 1990. год. бр. 6.129, 3; Исто, 21. новембар 1990. године број 6.128, 4; Исто, 22. новембар 1990. год. бр. 6.129, 3.

¹⁵ Исто, 22. новембар 1990. год. број 6.129, 3.

¹⁶ Изабрани одборници су били 37 првих са листе СДС-а, по првих 6 са листа СРСЈ и СДА те првих 11 са листе листе „Žивјећемо заједно у Федеративној Југославији“. – *Службени гласник општине Прњавор* 7 (1990) 1-6; Исто, 8 (1990) 135-136.

¹⁷ *Службени лист СР БиХ* 36 (1990) 1.009-1.017, 1 010; Исто, 43 (1991) 1.073-1.081, 1.074; Исто, 44 (1990) 1.313, 1.314; Исто, 4 (1991) 117-118; *БиН и време raspada SFRJ 1990-1992*, 14; М. Миловановић, *Истине и заблуде о рату у БиХ...*, 25; N. Koljević, *Stvaranje Republike Srpske*, 54-55.

¹⁸ *Службени гласник општине Прњавор*, 8 (1990) 14; *Глас*, 14. децембар 1990 год. бр. 6.148, 18; *Глас*, 17. децембар 1990. год. бр. 6.150, 5; *Отаџбина*, 5 (1991): 11; 3. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 215.

Осцилације

Формалне припреме у општини Прњавор за попис становништва 1991. Године почеле су у фебруару исте године формирањем општинске комисије за попис (ОКП).¹⁹ Процес предаје прикупљених података у ОКП није прошао без потешкоћа. Око трећине пописивача више пута је протествовало пред зградом СО тражећи исплату новца за обављени посао. Кашњења јебило око саопштавања резултата.²⁰

Проблем код нових власти била је подела функција између СДС-а и СДА. Прњаворски одбор СДА није био задовољан понуђеним местима секретара секретаријата за општу управу и руководица сектора за заједничке послове. Одборници ове политичке странке нису присуствовали седницама Скупштине општине од марта 1991. године.²¹ У мају месецу ОО СДА је прихватио две понуђене функције и на та места су изабрани Е. Брковић и М. Пекић.²² Новоформирана власт није се у првим месецима власти одлучила да изврши потпуну „сечу“ кадрова из претходног система.²³ Међустраничка надмудривања нису представљали једини вид јавног испољавања у борби за власт. Почетком августа 1991. године изгласано је неповерење председнику ОО СДС-а Д. Видићу. Почетком септембра за председника ОО СДС-а изабран је дотадашњи потпредседник Д. Ђурић.²⁴ Нови локални кораци у промени дотадашњег идеолошког наратива и дубљем преузимању власти уочљиви су у мају и јуну 1991. године. Дошло је до промене назива шест од осам основних школа у општини.²⁵ У прњаворском школству поред из-

¹⁹ Уочљива је осцилација у саопштеним резултатима. – *Службени гласник општине Прњавор*, 1 (1991) 27-28; *Глас*, 22. фебруар 1992. год. бр. 6.206, 6.

²⁰ *Недјељни Глас*, 13. и 14. април 1991. год. бр. 6.251, 3; *Глас*, 16. април 1991. год. бр. 6.253, 4; Исто, 24. мај 1991. год. бр. 6.286, 6; Исто, 6. јун 1991. год. бр. 6.297, 5.

²¹ Исто, 26. март 1991. год. бр. 6.235, 5; Исто, 2. април 1991. год. бр. 6.241, 2.

²² Исто, 13. мај 1991. год. бр. 6.276, 8.

²³ Исто, 15. мај 1991. год. бр. 6.278, 6; Исто, 20. јун 1991. год. бр. 6.309, 5; Исто, 27. јун 1991. бр. 6.315, 5.

²⁴ Исто, 30. август 1991. год. бр. 6.370, 6; Исто, 3. септембар 1991. год. бр. 6.373, 5; Исто, 6. септембар 1991. год. бр. 6.376, 6; Исто, 18. септембар 1991. год. бр. 6.386, 6.

²⁵ Представници ОО СУБНОР-а су се жалили на промену назива две школе које су носиле имена по народим херојима В. Њежићу и Д. Митрову. – Исто, 13. мај 1991. год. бр. 6.276, 8; Исто, 14. мај 1991. год. бр. 6.277, 8; Исто, 15. мај 1991. год. бр. 6.278, 6; 3. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 184, 191.

мене назива установа уследиле су организацијске и кадровске промене. Уместо Центра основних школа формирано је 8 посебних установа. Потом су именовани нови директори у основним школама. За директоре школа постављени су: М. Василић, З. Бобар, Д. Малић, Р. Вукајловић, Н. Рамић, Г. Кострешевећ, Д. Пејаковић.²⁶ Крајем октобра 1991. године обновљен је рад прњаворског одбора СПКД „Просвјета“. На обновитељској скупштини прњаворске „Просвјете“ био је присутан председник овог друштва В. Максимовић те Р. Караџић, Н. Кољевић, М. Крајишник. За председника овог одбора изабран је М. Сарић, а за потпредседника М. Василић.²⁷

Непосредно после промена у основном образовању уследили су новински натписи којима су преиспитивана одређена персонална решења. Камен спотицања у односима између општинске власти и органа МУП-а СР БиХ у лето 1991. године био је везан за персоналне промене у СЈБ Прњавор. Читав низ дешавања везан је за ово питање. Уследили су новински натписи о наводној угрожености Муслимана у општини и недовољној заступљености у полицији. Ови наводи оспорени су подацима да су они заступљени процентуално 28% у полицији што је далеко од њиховог процентуалног учешћа у броју становника општине. Низ дезинформација по том питању заустављен је демантијем наводних личних изјава самог секретара ОО СДА. Председник ОО те странке изнео је став да се СДА ограђује од изјава Х. Вуковића. Могуће је да су спорадични инциденти имали за циљ преношење ратних дешавања из Хрватске у СР БиХ. Идејним творцима таквих планова Прњавор је као вишенационална општина са већинским српским становништвом био врло погодан.²⁸

²⁶ *Службени гласник општине Прњавор* 5 (1991); *Glas*, 1. јул 1991. год. бр. 6.318, 6; Исто, 10. јул 1991. год. бр. 6.326, 5; Исто, 12. јул 1991. год. бр. 6.328, 7.

²⁷ СПКД „Просвјета“ обновљена је на Видовдан 15/28. јуна 1990. године у Сарајеву. Пар месеци раније, априла 1990. године, обновљен је рад Кола српских сестара у Београду. – *Отаџбина* 1 (1990) 4; *Јавност*, 1 (1990); *Glas*, 29. октобар 1991. год. бр. 6.421, 10.

²⁸ *Глас*, 24. јун 1991. год. бр. 6.312, 5; Исто, 28. јануар 1992. год. бр. 6.508, 3; Исто, 20. мај 1991. год. бр. 6.282, 8; Исто, 22. мај 1991. год. бр. 6.284, 8; Исто, 10. јул 1991. год. бр. 6.326, 5; Исто, 15. јул 1991. год. бр. 6.330, 7; Исто, 23. јул 1991. год. бр. 6.337, 7; Исто, 25. јул 1991. год. бр. 6.339, 5; *Недјељни Глас*, 27. и 28. јул 1991. год. бр. 6.341, 2; *Glas*, 8. август 1991. год. бр. 6.351, 6; Исто, 27. август 1991. год. бр. 6.367, 6; Исто, 11. септембар 1991. год. бр. 6.380, 5.

Крајем 1990. године већ су се појавили, ако не и раније, први индикатори проблема са дотадашњим концептом привреде што се могло учити и у општини Прњавор.²⁹ Прњаворско трговачко предузеће „Промет“ добровољно је уз отпремнину напустило 9 радника. Затворено је 10 њихових објеката у сеоским подручјима општине. Нешто повољније вести крајем 1990. биле су везане за градњу инфраструктурних пројеката у сеоским срединама где је првенствено захваљујући ангажовању мештана изграђено неколико објеката.³⁰ Са потешкоћама у пословању суочавали су се у још неколико прњаворских предузећа почетком 1991. године. Прњаворско пољопривредно предузеће „Ратар“ имало је проблема око наплате испоручене робе. Радницима фабрике намештаја „Стандард“ каснила је исплата личног дохотка. Проблема је било и у прњаворском погону „Житопродукта“. У фабрици „Јелшинград-а“ у Прњавору били су приморани да обуставе производњу.³¹ Поред застарелог модела на прњаворску привреду негативно је утицала неповољна политичка ситуација. У лето 1991. године 4 шлепера прњаворског превозничког предузећа „10. јули“ била су заустављена у Словенији. Утицај ратних сукоба у Хрватској вишеструко је негативно утицао на пословање предузећа. Због проблема око транспорта инострани пословни партнери обуставили су пословну сарадњу. До раскида пословног односа дошло је са партнерима из Хрватске.³² На крају 1991. године највеће минусе су имали: „Ратар“, „Слога“, „Цер“, „Вучијак“, „Стандард“, „Парк“ и други.³³ Проблеме у раду имали су у прњаворским предузећима за дистрибуцију електричне енергије и шумарство. Први су покушавали да наплате око 30% испоручене ненаплаћене електричне енергије. Други су се суочавали са све чешћом и већом нелегалном сечом. Лоше пословање и нестабилна политичка ситуација погодале су покушајима малверзација

²⁹ О оснивању и деловању ових прњаворских предузећа у: З. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 203-212.

³⁰ *Глас*, 18. децембар 1991. год. бр. 6.151, 6; Исто, 26. децембар 1991. год. бр. 6.158, 6

³¹ *Глас*, 14. јануар 1991. год. бр. 6.174; Исто, 31. јануар 1991. год. бр. 6.189, Исто, 4. фебруар 1991. год. бр. 6.192; Исто, 4. април 1991. год. бр. 6.243.

³² Исто, 8. јул 1991. год. бр. 6.324, 5; Исто, 15. јануар 1992. год. бр. 6.495, 7; Исто, 20. јануар 1992. год. бр. 6.500, 3; Исто 10. фебруар 1992. год. бр. 6.521, 3; Исто, 21. март 1992. год. бр. 6.561, 5.

³³ Исто, 21. март 1992. год. бр. 6.561, 5.

у пословању. Прављене су вештачке несташнице робе на тржишту како би се сачекала већа цена на тржишту.³⁴

На повећање броја незапослених у општини Прњавор утицао је повратак одређеног броја радника из ратом захваћених крајева СФРЈ који су били пореклом са простора општине Прњавор.³⁵ Они су покушавали наћи запослење на територији прњаворске општине.³⁶ Утицај ратних дешавања у Хрватској осетио се у прњаворској општини и у погледу пораста броја избеглица. Са простора Славоније први Срби избеглице пред најездом хрватских снага дошли су у прњаворску општину почетком јула 1991. године. Почетком новембра 1991. године уследио је нови талас избеглих Срба. Ратна дешавања у непосредном суседству општине довела су до тога да је био повећан број оних који су побегли пред агресијом хрватских снага са простора Брода и Дервенте. Општина је формирала Штаб за прихват избеглица. Услед нестабилне ситуације све већи број становника општине Прњавор који су били привремено запослени у државама западне Европе настојао је да чланове своје породице одведе из општине.³⁷

Прекретница

Међународне конференције те сусрети републичких руководстава и савезних органа власти у току 1991. године нису успели да реше југословенску кризу. Од јесени 1991. и у првим месецима 1992. године дешавања на простору СФРЈ, СР БиХ а тиме и општине Прњавор добила су нову димензију.³⁸ Скупштина општине Прњавор је на седници 6. септембра 1991. године донела решење о именовању В. Живковића за в.д. команданта Т.О.

³⁴ Исто, 19. јануар 1992. год. бр. 6.499, 5; Исто, 27. јануар 1992. год. бр. 6.507, 4.

³⁵ Исто, 7. фебруар 1992. год. бр. 6.518, 4; Исто, 25. март 1992. год. бр. 6.565, 4.

³⁶ Исто, 1. март 1991. год. бр. 6.214, 8.

³⁷ Глас, 26. јул 1991. год. бр. 6.340, 18; Исто 6. новембар 1991. год. бр. 6.428, 3; Исто, 31. март 1992. год. бр. 6.571, 2; МКСЈ ИТ-00-39: Крајисник, Свјedoчење Nemanje Vasića, transkript, 11. октобар 2005. године, 17 449-17 450.

³⁸ Д. Илић и др., *Република Српска у Одбрамбено-отаџбинском рату...*, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 300.

Прњавор.³⁹ Претходно је на лични захтев разрешен Н. Дебељак.⁴⁰ Средином октобра јединица Територијалне одбране Прњавор, према наредбама виших војних власти, била је упућена на простор Славоније. Претходно је извршен процес мобилизације ТО општине Прњавор. Командант Штаба ТО општине Прњавор В. Живковић 19. октобра сменио је команданта одреда ТО Прњавор М. Кузмановића и на његово место именовоао Ж. Кузмановића.⁴¹ СО Прњавор је 11. октобра усвојила одлуку којом је дефинисано предузимање мера услед погоршане политичке ситуације.⁴² Одред ТО Прњавор је прешао реку Саву 13. октобра 1991. године. После Доњих Богићеваца прњаворски одред ТО боравио је у селу Гређани па у Горњој Вароши. Одред је одлазио и бранио линију у селу Драгалићи.⁴³ Одговор српских представника на тежње руководства и посланика СДА подржаних од стране ХДЗ-а прво је био формирање Скупштине српског народа у Босни и Херцеговини а потом расписивање и одржавање Плебисцита српског народа.⁴⁴ На наставак мајоризације српског народа Скупштина српског народа у БиХ одговорила је 9. јануара 1992. године прогласивши Републику српског народа Босне и Херцеговине.⁴⁵

³⁹ ВП 7 519 Прњавор, Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде, 1; Недељко Санчанин, Храниоци ратника, (Лакташи: Графомарк, 2008) 7.

⁴⁰ Службени гласник општине Прњавор 6 (1991) 7, 15.

⁴¹ Капетан Живковић сменио је М. Кузмановића због одбијања да изврши наређење о релокацији одреда ван граница општине Прњавор. -Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде,1; Наш завичај 1 (1992): 1, 8-9; Исто, 25 (1994) 1, 7; 3. Недовић, Прњавор и његова околина..., 216-217; Н. Санчанин, Храниоци ратника..., 108.

⁴² Наш завичај 1 (1992):1, 8-9; Исто, 25 (1994): 1, 7; МКСЈ ИТ-00-39: Krajisnik, Svjedočenje Nemanje Vasića, transkript 11. oktobar 2005. godine, 17.455, 17.460; 3. Недовић, Прњавор и његова околина..., 215, 216.

⁴³ Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде, 2-3.

⁴⁴ Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини 1 (1992) 1, 2; М. Миловановић, Истине и заблуде о рату у БиХ..., 25; Антић, Кеџмановић, Историја Републике Српске..., 285, 300; Д. Илић и др., Република Српска у Одбрамено-отаџбинском рату..., 38, 39; Ј. Алексић, Пут у рат: Пресек политичке ситуације у Босни и Херцеговини између 1990. и пролећа 1992. године, 141.

⁴⁵ Првобитно је донета одлука да се приступи формирању Републике Српске Босне и Херцеговине, па је проглашена Република Српског народа Босне и Херцеговине, касније Српска Република Босна и Херцеговина, Српска Република, Република Српска. - Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини 1 (1992) 9-10; Исто, 2 (1992) 13-14; М. Миловановић, Истине и заблуде о рату у БиХ..., 25; Антић, Кеџмановић, Историја Републике Српске..., 285; Д. Илић и др., Република Српска у Одбрамено-отаџбинском рату..., 229.

Поједине структуре власти у делу Босанске Крајине су на сопствени начин виделе решавање проблема у СФРЈ и СР БиХ. Тако је на темељима Самоуправне регионалне заједнице општина Бањалука проглашена регионална политичка целина. Прво је у априлу 1991. године проглашена Заједница општина Босанске Крајине, а потом је у септембру преименована у Аутономну регију Крајина.⁴⁶ СО Прњавор је на седници у априлу 1991. године донела одлуку да се закључи договор о удруживању у заједницу општина Босанске Крајине.⁴⁷ Према доцнијем сведочењу тадашњег председника СО Прњавор могло би се закључити да Прњаворчани нису АР Крајину сматрали за посебно надређени орган власт. На даље кораке у еволуцији концепта власти ове регионалне целине општинске структуре у Прњаворупоставиле су се од формалног признања и активног учествовања до постепеног отклона и ослањања на централну власт. Ту се опет могу уочити различите фазе тог процеса.⁴⁸ Најава референдума није био једини догађај која је унио немир код становништва прњаворске општине. Вишеструка криза и несигурност довели су до урушавања многобројних сегмената живота и рада. Као једна од манифестација тадашњег стања била је појава све чешћих експлозија. Прва у 1992. години десила се средином јануара. Тада је постављена експлозивна направа под аутомобил који је био у власништву председника ОО СРСЈ у Прњавору.⁴⁹ У раним јутарњим часовима почетком марта дошло је до експлозије у харему прњаворске џамије након чега се огласио председник ОО СДА.⁵⁰

⁴⁶ Посебну студију би требало посветити истраживању настанка, постојања и укидања ове регионалне целине као и међусобним односима унутар ње те њеног односа према СФРЈ, СР БиХ а потом и према Р СН у БиХ, СР БиХ и Републици Српској. - *Глас*, 18. септембар 1991. године број 6.386, 2.

⁴⁷ МКСЈ ИТ-00-39 Крајишник, *Одлука о закључивању уговора о удруживању у Заједницу општина Босанске Крајине* ДР 64А.434; *Службени гласник општине Прњавор* 5 (1991) 1-2; *Негђељни Глас*, 13. и 14. април 1991. године број 6.251, 3.

⁴⁸ МКСЈ ИТ-00-39: *Krajisnik, Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 11. oktobar 2005. godine, 17.472-17.473.

⁴⁹ У јавности је циркулисало неколико теза о мотивима овог догађаја. - *Глас*, 14. јануар 1992. године бр. 6.494, 7.

⁵⁰ Исто, 6. mart 1992. год. бр. 6.546, 4; Исто, 8. mart 1992. год. бр. 6.548, 3; Исто, 11. mart 1992. год. бр. 6.551, 4.

На циркулацију оружја у општини Прњавор крајем 1991. и почетком наредне године указује више извора. Они који су доступни говоре само о наоружавању Муслимана. О наоружавању Срба, Хрвата и припадника националних мањина нису доступни изворни подаци.⁵¹ Према писању Гласовог дописника из Прњавора постојала је сумња да је у допремању оружја муслиманском становништву општине учествовао потпредседник владе СР БиХ М. Ченгић који је можда лично боравио у Прњавору. Према истим наводима у довожењу оружја за Муслимане у Прњавору коришћени су ресурси друштвених фирми. Камионом „10. јула“ управљао је С. Мујкић (кандидат за одборника СДА на изборима 1990. године) док је брат председника ОО СДА, С. Клокић био директор прњаворског АМД-а чија возила су коришћена у овим активностима. Код другог СДА-овог кандидата за одборника Х. Вуковића из Лишње пронађена је извесна количина оружја. Председник локалног одбора СДА покушао је да оспори део ових навода.⁵² Међутим, Клокићеве наводе демантују Записници о изјави СЈБ Прњавор, Кривичне пријаве Основног јавног тужилаштва у Прњавору и Пресуде Основног суда у Прњавору као и фотодокументација затченог стања у Лишњи. Према изјави З. Мујанића из Лишње главни подстрекач наоружавања у Лишњи био је СДА-ов секретар Х. Вуковић. Мујанић је прозвао Х. Вуковића да је наоружање које је СДА у Лишњи „добила“ није поделио Муслиманима него је продао.⁵³ Мујанићеву изјаву потврђује пресуда суда у Прњавору.⁵⁴ Ј. Ковачевић из Лишње је крајем марта 1992. године купио кинески аутомат и 40 метака од суду непознатог лица за 1.100 ДМ.⁵⁵ До масовнијег наоружавања Муслимана дошло је у фебруару и марту 1992. године.⁵⁶ Забележено је неколико имена од којих су муслимански пред-

⁵¹ МКСЈ IT-00-39: Krajisnik, *Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 10. oktobar 2005. godine, 17.386.

⁵² Исто, *Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 10. oktobar 2005. godine, 17.386; *Глас*, 27. јануар 1992. год. бр. 6.507, 3; *Глас*, 28. јануар 1992. год. бр. 6.508, 3.

⁵³ Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица регистатор I-12-5, Прњавор, *Zapisnik prema izjavi Zuhdije Mujkića* br. 02-230-677/92 дана 04. јула 1992.

⁵⁴ Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* K-108/92 дана 2. новембра 1992.

⁵⁵ Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* br. K-79/92 дана 17. новембра 1992.

⁵⁶ Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* K-72/92 дана 17. октобра 1994; Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* K-111 дана 22. јула 1993.

ставници у више наврата куповали оружје и продавали својим сународницима. Према тим изворима они су оружје куповали од Л. Ђурђевића из Александровца код Лакташа, Р. Дубајића из Лакташа и З. Поповића из Друговића код Лакташа.⁵⁷ Као сведок на суђењу М. Крајишнику Н. Васић предочио је мере које су општинске власти предузимале у циљу држања ситуације под контролом.⁵⁸

Канали наоружавања Муслимана у општини Прњавор највећим делом су сасечени од стране општинских власти. У поступку процесуирања одговорних за ова кривична дела првенствено су изрицане условне временске казне или казне затвора увременском трајању у дужини трајања притвора.⁵⁹ Муслимани у Лишњи су вршили друге ратне припреме у првим месецима 1992. године. Пронађени ровови који су ископани на више локација у селу углавном су били оријентисани према немуслиманском становништву.⁶⁰ О овим појавама сведочио је Н. Васић на суђењу М. Крајишнику.⁶¹ У мору догађаја којима су међунационални односи у вишенационалној прњаворској општини додатно компликовани треба издвојити поједине који су били на таласима смиривања страсти. Поводом муслиманског верског празника у прњаворској џамији је одржана молитива за мир. Прњаворски имам М. Механовић говорио је пред присутнима међу којима су били и представници Српске православне цркве, Римокатоличке и Грkokатоличке цркве, свештеници Р. Савичић, В. Лукенда и П. Овад⁶² који

⁵⁷ Исто, *Krivična prijava protiv Lazara Đurđevića* br. KU-77/92 dana 29. jula 1992; Исто, *Krivična prijava* br. KU-67/92 dana 24. jula 1992; Исто, *Krivična prijava protiv Zorana Popovića* br. KU-68/92 dana 24. jula 1992.

⁵⁸ Исто, *Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 10. oktobar 2005. godine, 17.390, 17.393.

⁵⁹ Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* br. K-73/92 dana 17. oktobra 1994; Исто, *Presuda osnovnog suda u Prnjavoru* br. K-86/92 dana 11. novembra 1992.

⁶⁰ МКCЈ, ИТ -00-39 Крајишник, *Fotodokumentacija CSB Banjaluka SJB Prnjavor, premet: Rovovi i skloništa, mjesto: Lišnja SO Prnjavor* DP 83.1-26; МКCЈ ИТ-00-39: Крајишник, *Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 11. oktobar 2005. godine, 17.402-17.403.

⁶¹ Исто, *Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 11. oktobar 2005. godine, 7.402-17.403, 17.410, 17.411-17.412.

⁶² О украјинском грkokатоличком свештенику Петру Оваду у: Nedeljko M. Sančanin, *Dvije Otadžbine u srcu* (Laktaši: Grafomark, 2008) 102-110.

су се обратили окупљенима.⁶³ Општинске власти покушавале су да предузму активности како би се самовоља појединаца спречила.⁶⁴

Међу најкомплекснијим темама из овог периода историје прњаворске општине несумњиво место припада В. Миланковићу и групи бораца са Вучијака познатијих као „Вукови са Вучијака“. Историографији недостаје посебан рад који би обрадио личност В. Миланковића у предратном и ратном периоду, са посебним акцентом на настанак једнице са Вучијака, околностима доношења акта о расформирању јединице, учешћу у ратним дешавањима, односу батаљона према војним и цивилним властима, потчињавању батаљона прњаворској лакој пјешадијској бригади и другим околностима.⁶⁵ Само у оквиру постављених одредница у раду може се уочити више фаза у односима према В. Миланковићу. Поред јавно истицане борбености и јунаштва из 1991. године у јавном дискурсу су од одређених структура навођене његове предратне активности. Исте су са појединим активностима са славонског ратишта у новембру 1991. године извучене из ланице како би се дисциплиновао командант групе бораца са Вучијака. У посматраном периоду В. Миланковић је са својим борцима учествовао у акцији везаној за репетитор на Козари као и борбама око Јасеновца.⁶⁶

Један од најкрупнијих задатака који се нашао пред прњаворским властима у прва три месеца 1992. године било је питање одржавања референдума. Прво су са председником СО Прњавор разговарали представници политичких странка средином фебруара 1992. године.⁶⁷ Први човек ОО СРСЈ изнео је мишљење да реформисти у принципу нису против референдума али да у конкретном примеру нису за његово одржавање. Пред-

⁶³ Заједничку молитву за мир која је одржана у Прњавору треба посматрати у ширем контексту. – *Глас*, 24. децембар 1991. год. бр. 6.473, 3; Исто, 31. децембар 1991., 1. и 2. јануар 1992. год. бр. 6.480- 6.482, 3; Исто, 4. јануар 1992. год. бр. 6.484, 3; Исто, 7. јануар 1992. год. бр. 6.487 насловна страна; Исто, 2. фебруар 1992. год. бр. 6.513, 3.

⁶⁴ Исто, 18. септембар 1991. год. бр. 6.386, 2; Исто, 15. јануар 1992. године бр. 6.495, 7.

⁶⁵ МКСЈ ИТ-00-39: *Krajisnik, Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 11. oktobar 2005. godine, 17.417, 17.419, 17.426.

⁶⁶ МКСЈ ИТ-99-36: *Brdjanin DP2710b, Transkript razgovora između Karadžić Radovana i Vidić Dobrivoja 26. novembar 1991. godine*, DP 2710b; *Глас* 25. новембар 1991. године бр. 6.444, 2; Исто, 22. фебруар 1992. год. бр. 6.533, 5; Исто, 25. фебруар 1992. год. бр. 6.536, 4; Исто, 29. фебруар 1992. год. бр. 6.540, 20; Исто, 21. март 1992. год. бр. 6.561, 6.

⁶⁷ Исто, 15. фебруар 1992. год. бр. 6.526, 5.

седник ОО СДП-а Прњавор М. Малић саопштио је да централа странке још није донела став о референдуму, али да се регионални одбор СДП-а изјаснио да без договора три народа не може бити ни референдума. Представници СДА-а С. Бачевац и О. Ђејван информисали су присутне да је ова политичка опција за то да се исти треба одржати. Тражили су финансијску и техничку помоћ за његово одржавање. Председник локалног парламента одбио је њихов захтев јер би то значило да општина Прњавор подржава нешто што није уставно. Став СДС-а да референдума неће бити у српским селима општине Прњавор саопштио је председник општинског одбора странке. Може се ишчитати размишљање централе СДС-а која је одржавање референдума посматрала као изјашњавање муслиманског народа, али свесна правих циљева организатора.⁶⁸ Скупштина општине Прњавор је по питању референдума заседала 26. фебруара. Поднесен је извештај о јавним расправама одржаним по месним заједницама. Донета је одлука да исти није обавезан на територији ове општине. Иако је био изабран за председника ОКР М. Брелак је након пар дана поднео оставку. Уз то сви изабрани чланови ОКР били су Муслимани. Претходно су се из комисије повукли чланови ИО Е. Брковић и М. Пекић. За новог председника ОКР изабран је Ј. Одобашић. Српски народ у општини Прњавор као и на просторима Босне и Херцеговине бојкотовао је одржавање референдума али није спречавао друге народе у самоопредељењу те је очекивао решавање међунационалних разлика у СФРЈ и СР БиХ мирним путем. Програм рада СО Прњавор за 1992. годину потврђује горе изнесене наводе.⁶⁹

Процес изјашњавања првенствено Муслимана прњаворске општине 29. фебруара и 1. марта прошао је без изјашњавања Срба иуз друге неправилности. Једна од дилема јавности било је питање седишта ОКР. Само су одабрани знали две локације које је ОКР имала као своја седишта.⁷⁰ О злоупотреби у самом процесу изјашњавања као сведочанство може да послужи обраћање јавности локалног СДС-а. Према њиховим подацима гласало је 6-7 % а ОКР је саопштила да је гласало 24 %. Надлежни за спро-

⁶⁸ Исто, 15. фебруар 1992. год. бр. 6.526, 5.

⁶⁹ *Службени гласник општине Прњавор* 1, (1992) 1-11.

⁷⁰ *Глас*, 1. март 1992. год. бр. 6.541, 4; Исто, 2. март 1992. год. бр. 6.542, 4.

вођење изјашњавања дописивали су све оне за које су претпостављали да су за „суверену и независну БиХ“. Кулминација око референдума била је објављивање ових резултата као званичних.⁷¹ Наводе Ј. Одобашића у улози хашког сведока о опструкцији општинских власти у Прњавору при одржавању референдума оспорио је Н. Васић.⁷²

Јединице војске Републике Хрватске (ХВ) у марту 1992. отвориле су врата оружаним сукобима у Босни и Херцеговини нападом на Босански Брод, Купрес и долину реке Неретве.⁷³ Политичке и војне припреме хрватских снага за ратне сукобе формално су уобличене формирањем Хрватске заједнице „Босанска Посавина“ и Оперативне групе „Источна Посавина“. Паравојне хрватске јединице су до оружја дошле из више извора а нарочито из логистичке базе са седиштем у Славонском Броду.⁷⁴ Утицај ратних збивања са подручја Посавине вишеструко се осетио у прњаворској општини. Агресијом војске Републике Хрватске на општину Босански Брод и маскарном у Сијековцу одраз ратних дешавања се прелио у општину Прњавор. На гробљу у селу Горњи Смртићи због немогућности сахране у родном месту сахрањени су чланови породице Зечевић из Сијековца. Преживели сведок злочина била је тада шездесетједногодишња М. Зечевић мајка тројице сахрањених синова. Поред њих из те породице је страдао њихов отац Јово. Његови посмртни остаци у тренутку сахране три сина још нису били пронађени.⁷⁵ У јеку ових дешавања дошло је до задржавања

⁷¹ Исто, 4. mart 1992. год. бр. 6.544, 2: Антић, Кеџмановић, *Историја Републике Српске...*, 302; Ј. Алексић, Пут у рат: Пресек политичке ситуације у Босни и Херцеговини између 1990. и пролећа 1992. године, 144.

⁷² Одобашић представља један од посебних феномена посматраног просторног и временског оквира. Од дипломираног правника запосленог у прњаворској фабрици обуће „Слога“, преко заменика члана ОИК-а, кандидата на листи „Žивјећемо заједно у Федеративној Југославији“ за одборника СО Прњавор и неосвојеног одборничког места, председника ОКР-а до сведока у Хагу и протагонисте једностраног бошњачког наратива у конструкцији догађаја из прошлости у првој половини 90-их година ХХ века. - *Службени гласник општине Прњавор* број 6 (1990) 121-122, Исто, 7 (1990) 5-6; МКСЈ ИТ-00-39: Крајисник, *Свјedoчење Nemanje Vasića*, transkript 11. oktobar 2005. godine, 17.476-17.477.

⁷³ М. Миловановић, *Истине и заблуде о рату у БиХ...*, 25.

⁷⁴ Ј. Zovak, *Rat u Bosanskoj Posavini*, (Slavonski Brod: Posavska Hrvatska doo, Grad Slavonski Brod, 2009) 42, 78-79, 99.

⁷⁵ *Glas*, 1. april 1992. год. бр. 6.572, 6; Исто, 4. април 1992. год. бр. 6.576, 4; *Јавност* 75 (1992) 1; М. Миловановић, *Истине и заблуде о рату у БиХ...*, 25.

председника ИО СО Прњавор, секретара СО Прњавор и возача од стране хрватских паравојних снага у месту Јоховац. Они су накнадно пуштени.⁷⁶

Процес организовања одбране становништва општине Прњавор био је реакција на потенцијалну претећу опасност због све већег притиска на простор Босанске Посавине од стране регуларних војних јединица Републике Хрватске и паравојних хрватских формација. Део јединица ТО Прњавор се налазио на славонском ратишту што је представљало отежавајућу околност око организације одбране прњаворске општине.⁷⁷ У општини Прњавор је организован рад рејонских штабова – Прњавор, Шибовска, Поточани и Доњи Вијачани. У координацији са Савјетом за народну одбрану и политичким властима општине Команда Штаба ТО Прњавор је донела одлуку да се заузму положаји на граници са дервентском општином. Ту активност је извео 2. одред ТО Прњавор.⁷⁸ Превентивни излазак јединица Штаба ТО Прњавор на планину Мотајциу 24. марта 1992. године означен је као датум одбране општине Прњавор.⁷⁹

⁷⁶ МКСЈ ИТ-00-39: *Krajsnik, Svjedočenje Nemanje Vasića*, transkript 10. oktobar 2005. godine, 17.379-17.380; *Glas*, 27. mart 1992. год. бр. 6.567, 20.

⁷⁷ *Службени гласник општине Прњавор*, 7 (1990), 2-3; Исто, 8 (1990) 135-136; *Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде*, 5, 6; 3. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 216-217, 229.

⁷⁸ Оправданост заузимања ових положаја потврђује даљи развој ситуације на терену. *Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде*, 3-4, 5.

⁷⁹ *Глас борца*, лист прве прњаворске пјешадијске бригаде 1 (1994) 4; *Наш завичај*, (1994) 1, 7; Н. Санчанин, *Храниоци ратника...*, 9, 108; *Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде*, 6; *Наш завичај* 1(1992) 8-9; *Глас борца* 1 (1994) 4; *Наш завичај* 25 (1994) 1, 7; 3. Недовић, *Прњавор и његова околина...*, 217-218.

Извори

Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица – РЦИРЗ:

Регистратор I-12-1, Прњавор

Регистратор I-12-5, Прњавор

МКСЈ:

МКСЈ IT-99-36: Brdjanin DP P2354b, Statut Zajednice opština Bosnske Krajine, Banjaluka maj 1991. godine

МКСЈ IT-99-36: Brdajnin DB53B, Статут Аутономне регије Крајина, Бањалука септембар 1991. године

МКСЈ IT-99-36: Brdjanin DP 2710b, Transkript razgovora izmedju Karadzić Radovana i Vidić Dobrivoja 26. 11. 1991. godine, DP 2710b

МКСЈ IT-00-39: Крајшник D83, Fotodokumentacija CSB Banjaluka SJВ Prnjavor, предмет: Rovovi i skloništa, mjesto: Lišnja SO Prnjavor

МКСЈ IT-00-39: Крајшник, Одлука о закључивању уговора о удруживању у Заједницу општина Босанске Крајине DP 64A.434

МКСЈ IT-00-39: Крајшник, Svjedočenje Nemanje Vasića, transkript 10. oktobar 2005. godine

МКСЈ IT-00-39: Крајшник, Svjedočenje Nemanje Vasića, transkript 11. oktobar 2005. godine

Bosna i Hercegovina u vreme raspada SFRJ:1990-1992: tematska zbirka dokumenata, priredio Kosta Nikolić (Beograd: 2011)

ВП 7 519 Прњавор, Ратни пут Прњаворске лаке пјешадијске бригаде

Koljević, Nikola, Stvaranje Republike Srpske: dnevnik 1993-1995, Sećanja i svedočenja I-II deo I, priredila Milica Koljević (Beograd: Službeni glasnik, Službeni glasnikRS, 2008).

Новине и периодика

Глас/Glas, Бањалука

Глас борца, лист прве прњаворске пјешадијске бригаде

Јавност, лист Српске демократске странке у Босни и Херцеговини/лист српског народа у Босни и Херцеговини

Наш завичај, Прњавор

Отаџбина, лист Српске демократске странке за Босанску Крајину

Службени гласник општине Прњавор

Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини

Службени лист СР Босне и Херцеговини/Službeni list SR Bosne i Hercegovine

Литература

Антић, Чедомир, Кеџмановић, Ненад, *Историја Републике Српске* (Београд-Бањалука: Недељник, Службени гласник Републике Српске, 2016)

Zovak, Jerko, *Rat u Bosanskoj Posavini* (Slavonski Brod:Posavska Hrvatska doo, Grad Slavonski Brod, 2009)

Миловановић, Манојло, *Истине и заблуде о рату у Босни и Херцеговини (1992-1995. године)*, (Бањалука: Удружење дефендолога Републике Српске, 2005)

Недовић, Здравко, *Прњавор и његова околина* (Добој: Графичар 199)

Драгослав Илић и др., *Република Српска у Одбрамбено-отаџбинском рату. Историјски преглед*, Друго измјењено издање (Бањалука: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица, 2018)

Sančanin, M. Nedeljko, *Dvije Otadžbine u srcu* (Laktaši: Grafomark, 2008)

Санчанин, Недељко, *Храниоци ратника* (Лакташи: Графомарк, 2008)

Алексић, Ј. Јован, Пут у рат: Пресек политичке ситуације у Босни и Херцеговини између 1990. и пролећа 1992. године, *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини*, 2(2018):125-149.

Jović, Dejan, Razlozi za raspad socijalističke Jugoslavije: kritička analiza postojećih interpretacija, *Reč časopis za književnost i kulturu i društvena pitanja*, 62/8 (2001): 91-157.

Petrović, Vladimir, Raspad SFRJ: Kriza, erozija, rat, *Istorija 20. veka* 1 (2015): 111-132.

Petrović, Vladimir, Raspad SFRJ: Paraliza, agonija, rat, *Istorija 20. veka*, 2 (2018): 203-222.

Ostoja Raičić

MUNICIPALITY OF PRNJAVOR FROM NOVEMBER 18, 1990
TO MARCH 24, 1992

Summary: Municipality of Prnjavor from the multi-party elections on November 18, 1990, to the departure of members of the Territorial Defense Headquarters at Motajica on March 24, 1992, crossed the path from the SFRY and SR B&H to the Serb Republic of B&H (Republic of Srpska). The period is marked by a series of processes. From the crisis of the whole system, oscillations in politics and economy to the preventive organization of defense of the Municipality of Prnjavor.

Key words: Municipality of Prnjavor, elections, crisis, oscillations, the turning point, Republic of Srpska